

Право, икономика, история

МЕЖДУНАРОДНАТА ХУМАНИТАРНА ИНТЕРВЕНЦИЯ В УСЛОВИЯТА НА НОВИЯ СВЕТОВЕН РЕД

Доц. д-р Милан Миланов

През последните години все повече и все по-често се говори за “хуманитарно право”, или за “право на намеса във вътрешните работи на суверенни държави по хуманитарни съображения”, или за “хуманитарна интервенция”, или за “десакрализация на принципа за ненамеса във вътрешните работи” на суверенни държави, един от основните принципи на международното право. При това не само се говори, но се и действа в съответствие с изложените доктринални термини, обозначаващи конкретни понятия и модели на поведение. Не рядко, както сочи практиката, тези теоретични постановки се заявяват пост фактум, тоест служат не толкова като мотивация, колкото като обяснение или оправдание на вече консумирани действия.

Следва да се отбележи, че във формалното право, по-точно в международното публично право не съществува принцип на намеса във вътрешните работи на суверенна държава и това е обяснимо, като се има предвид, че там е залегнал като един от най-солидните фундаменти на това право принципът на ненамеса.

В условията на съвременното развитие, обаче, когато особено в периода след “Студената война” примерите на военна интервенция са изключително много и обхващат всички континенти, естествено е да се търсят и лансират и теоретични обяснения, доктрини и концепции. Убедителен пример в това отношение е

Националната стратегия за сигурност на САЩ (2002 г.), която предизвиква загриженост сред международната, както политическа, така и научна общност, поради обстоятелството че, утвърждавайки приложимостта на превантивни действия, предизвикани от конкретен повод (агентатите от 11 септември 2001 г.), тази стратегия всъщност не се съобразява и на практика отрича принципа на ненамеса. В този смисъл тя може да послужи като мотивация и теоретична обосновка за поредица от интервенционистки действия.

В дефинирането и осъществяването на интервенционистките действия се различават два подхода и два начина на тяхната реализация: единият е намеса по хуманитарни съображения, а другия – осъществяване на превантивна интервенция. В първия случай става дума по-скоро за намеса с цел да се окаже помощ в условията на вече настъпило или заплашващо да настъпи опасно събитие, представляващо заплаха за живота и сигурността на съответно население, общество или държава. Във втория случай става дума за предотвратяване чрез предварителна превантивна интервенция, най-често, но не винаги въоръжена, на такова опасно събитие.

Една от основните мотивации за т.нар. хуманитарна интервенция е съдбата на бежанците. Всъщност проблемът за бежанците е съществувал винаги. В течение на цялата хилядолетна история на човечеството е имало повече или по-малко значителни придвижвания на хора и размествания на пластове от населението по различни причини, в това число и в резултат от личен избор и предпочитания, но сериозно значение и важни последствия за обществото и населението са имали онези миграционни явления, които са били предизвикани от военно-политическа принуда, гражданско-правни ограничения или морално-психически натиск. Този проблем съществува и в съвременността, при това във внушителни размери.

Развитието и приложението на идеята за хуманитарната интервенция има пряко отношение към ролята на международното право, което получи силно развитие и широко разпространение през втората половина на XX век, особено след Втората световна война. Причините за това са много, но най-съществени и показателни са: рязкото умножаване на броя на

субектите, поради засиления процес на деколонизация и възникването на много нови държави; увеличаването на броя и на активността на международните правителствени и неправителствени организации; укрепването на ролята и значението на националното и международното обществено мнение; засилването на договорната основа на международните взаимоотношения, което естествено води до сключване на много и различни договори сред участниците в тях. Този факт е същевременно белег и предпоставка за активизиране на многостранната дипломатия. Относително слабо разпространена преди Втората световна война, освен в условията на военни коалиции, блокове и оси, с възникването на ООН и свързаната с нея система от международни организации, многостранната дипломатия се издигна до равнището на мощен инструмент за осъществяване на международни, в това число на първо място на междудържавни връзки. Това е времето, когато се утвърждават съществуващите и възникват много нови наднационални институции в различни сфери на обществения живот. Тяхната поява е свързана и с разрастване и задълбочаване на съответните обществени дейности. Голям и значителен тласък за развитието на международното право през втората половина на XX век дава и първият сполучлив опит за създаване в лицето на ООН на действително работеща и ефикасна универсална система за колективна сигурност. Недостатъците ѝ и дори някои отделни нейни неуспехи не са в състояние да отрекат или подценят нейната роля на пионер (след добронамерения, но несполучлив експеримент с Обществото на народите) и солиден фактор за опазване и поддържане на международния мир и сигурност.

Особено значение в следвоенния период придобиват две негови основни проявления, които, така да се каже, допълвайки се, формират неговата същност. От една страна, това е установяването и признаването на важността и значението на целия комплекс от принципи и дейности, отнасящи се до защитата и гарантирането на човешките права и свързаните с тях хуманитарни норми на поведение. От друга страна, това е формулирането и прилагането на правни норми, регламентиращи и в конкретния

случай ограничаващи употребата на сила, свеждайки я преди всичко до сферата и в условията на легитимната самоотбрана. Изключение правят само предвидените в Устава възможности за интервенция при наличието на съответно разрешение на Съвета за сигурност на ООН.

Необходимо е да се отбележи, че макар поотделно тези две проявления и подходи да изглеждат целесъобразни, приложими и дори необходими, всъщност те са трудно съчетаеми, противоречиви, а в отделни случаи и противостоящи. Докато вторият подход естествено произтича от норми и правила на международното право и касае взаимоотношения между държави субекти на това право, то първият, отнасящ се до нарушаването на човешките права и тяхната защита, има по-скоро етичен характер и е свързан с категории на морала, а не на правото. Класически по своята същност, макар и съвременен по своето времево измерение, е примерът със създаването на Международния наказателен съд (МНС) със седалище в Хага. Учредяването му се състоя през 1998 г. в Рим, като статутът му беше приет от 120 държави, при 7 против и 21 въздържали се. До м. октомври 2002 г. той бе ратифициран от 79 държави, вкл. и от Република България при необходими 60 ратификации.¹

Показателно е, че една от държавите, обявили се против, са именно САЩ, като причината за техния отрицателен вот не е отхвърлянето на идеята за един такъв съд, какъвто те безспорно биха желали да има, а несъгласието им в случай на военни престъпления, престъпления против човечеството или геноцид, извършени от техни сънародници, те да бъдат подсъдими и евентуално осъдени от този съд. Приветствайки идеята другите да бъдат съдени, те искат да се приложи двоен стандарт и техните военослужащи се ползват с имунитет по отношение на компетентността на МНС.

В опита си да предложат смислена теоретична обосновка на идеята за хуманитарна намеса някои теоретици на международното право подчертават необходимостта от строго съобразяване с едно съществено изискване. А то е, че ненаме-

сата е водещият принцип, върху който почиват международните отношения. Само в редки и крайни случаи може да се допусне намеса, при това като се вземат и съответни мерки за нейното ограничаване до стриктно хуманитарното ѝ предназначение. Една евентуална такава доктрина не би могла да разчита на международна подкрепа, ако открива пътя на неограничени по своя брой и проявление интервенции.

Намесата във вътрешните работи на една суверенна държава е обикновено резултат от осъществяването на различни мотивационни предизвикателства с цел удовлетворяване на временни или трайни интереси, като хуманитарният елемент обикновено не е водещият сред тях. Най-често това са стратегически цели, търговска изгода, глобална или регионална сигурност. Хуманитарната загриженост обикновено допълва тези съображения, като им придава един повече или по-малко приемлив ореол на ценност с общочовешко значение. Този подход на извеждане на преден план, искрено или тенденциозно, на съображения от хуманитарен характер с намерението да се защити или отхвърли една кауза, е бил прилаган и в миналото с различен успех и с различни последици. Любопитно е, че един прецедент, свързан с българската история, е влязал в анализите на международните отношения и е свързан с изразената хуманитарна загриженост на бившия британски министър-председател Уилям Гладстон, който в прочувствена статия, озаглавена “Българските ужаси”, изразява възмущението си от турските зверства по време на бруталното потушаване на Априлското въстание през 1876 г. и извършените кланета на хиляди мирни българи. Тази статия въздейства силно върху европейското обществено мнение в полза на българската национална кауза.

Всяка намеса във вътрешните работи, дори и тогава, когато е мотивирана от хуманитарни съображения, в крайна сметка “опира” до два подхода. Първият – това е водене на война за премахване на конкретна опасност или на заплаха от възникване на такава опасност. Вторият подход се свежда до премахване на политически режим в дадена държава, създадал или създаващ такава опасност. Първата война в Персийския залив бе пример за

първия подход – Кувейт бе освободен, статуквото бе възстановено, опасността бе премахната. Последната война в Ирак свидетелства за втория подход, предпочитан от САЩ, а именно, войната бе водена за премахване на съществуващия там политически режим и за възстановяване на демокрацията, така както я разбират победителите. Счита се, че първият, който употребява словосъчетанието “хуманитарна намеса” или “хуманитарна интервенция” в условията на съвременността е френският политически и държавен деец Бернар Кушнер.

Още от самото начало на появата на идеята и формулирането на залегналия в нея принцип на намеса възниква сериозен международен дебат, една дискусия, която изпълва цялото десетилетие на 90-те години и продължава и до наши дни. Поставян по различен начин и в различен контекст, в крайна сметка въпросът се свежда до това може ли и допустимо ли е за една държава, индивидуално или в коалиция с други държави, да упражнява принуда до степен на въоръжена интервенция против друга или други държави извън рамките на Устава на ООН, тоест не като самоотбрана, нито в защита на международния мир и сигурност, а за защита правата и интересите на отделни личности или обществени групи, нарушени от управляващите в тези държави политически режими.

Вижданията и становищата по този въпрос са силно поляризирани и по-често противоположни, отколкото консенсуални. Показателно е, че в дискусията взимат участие не само представителите на научната и академичната общност, но и държавници, политици, общественици, непосредствено ангажирани в политическата дейност. В редица случаи хуманитарната загриженост и алтруистичните нагласи взимат връх над юридическата казуистика и принципите на международното право. В отговор на нелишеното от основание обвинение, че чрез нарушаването на суверенитета намесата рискува да компрометира добронамерените хуманитарни съображения, аргументът за необходимостта от предотвратяване на геноцид или защита на човешките права, е не по-малко убедителен: “Конфликтът в Косово повдига важни въпроси относно последиците на действията без междуна-

роден консенсус и ясни правни основания... От една страна, законна ли е употребата на сила от регионална организация без мандат на ООН? От друга страна, дали може да се позволи да продължават сериозните и системни нарушения на човешките права, които имат застрашителни хуманитарни последици...”²

Събитията, свързани с терористичния акт от 11 септември 2001 г. задълбочиха този спор и му придадоха нови аспекти, поставяйки го в един необичаен и нетрадиционен контекст. Въпросът вече е не само и не толкова свързан с хуманитарното измерение на събитието, колкото с проблема как да бъдат наказани конкретните и всички евентуални бъдещи автори на подобни престъпни деяния.

В наши дни хуманитарната намеса представлява един от основните характерни белези на новия световен ред. Но за какво всъщност става дума?

На всеки етап от развитието на човечеството различни фактори обуславят установяването на нов световен ред. При всички случаи тези фактори са предизвикани от непозната до този момент реалност и са носители на нови намерения и тенденции. Външното им проявление може да носи отпечатъка на субективна воля, но в своята същност те отразяват дълбочинни процеси и са израз на една назряла необходимост. Независимо от емоционалната нагласа и етичната оценка, които несъмнено се влияят от конюнктурни съображения, промените, водещи до възникването на нов световен ред, са обективно обусловени, като най-точната и безпристрастна оценка за тях ще даде бъдещето, конкретизирано чрез историческото време. *“Трябва да се даде време на времето”*, е обичал да казва френския президент Франсоа Митеран, перифразирайки една мисъл, приписвана на Ото фон Бисмарк.³

Такъв един афоризъм, дори и да не е омнивалиден, има безспорната заслуга на напомняне за преходността на човешките, най-вече на политическите амбиции и непреходността на действителните стойности.

Въпросът за реда като философско, историческо и политическо понятие е занимавал човека и човечеството от незапомнени времена. Всъщност още преди редът да се разглежда като

гносеологическа даденост*, възниква предшестващият го въпрос – ред или хаос? Редът премахва хаоса или хаосът извиква на живот реда? Многообразието от отговори на този въпрос не премахва една очевидност, а именно, редът е присъщо състояние на развитието; той отразява една устойчива тенденция на движение от хаоса към организираността, от безпорядъка към порядъка. Двигателят на тази тенденция е промяната. Анализирайки промяната, изследователят може да долови елементите, превръщащи тенденцията в закономерност.

В същото време пределно ясно е, че както няма една вечна истина, така няма и едно единствено трайно обяснение за това какво е редът, защо възниква, колко трае, кои са специфичните му проявления, защо и кога отмира, какво идва на негово място – отново безпорядък или нов ред.

Редът е характерен за всички процеси и явления в природата и в обществото. В този смисъл той е присъщ и на обществените, включително и на международните взаимоотношения. Независимо от наименованието световен или международен ред неизменно става дума за двупосочни или многопосочни връзки, предизвикани от промяна или водещи до промяна взаимоотношения, които могат да оказват миротворческо влияние или силово въздействие върху традиционно протичащи или нововъзникнали процеси, явления или събития.

Понастоящем идеята за нов световен ред е тясно свързана с не рядко считания за противоречив процес на глобализацията като едно обобщение на хилядолетен цивилизационен опит, обогатен от последните феноменални открития на съвременната наука и техника и тяхното приложение. Става дума за глобален подход към решаването на проблеми с общосветски характер във всички сфери на общественото развитие

Световният ред, както всеки друг ред, има свой живот и развитие, свързани със спецификата на съставлящите го елементи и на времето, в което той се осъществява. След края на Втората световна война, до преди 15 години, тоест до 1989 г., чо-

* Гносеология – теория на познанието, учение за същността на познанието на действителния свят от човека, за характера на истината и нейния критерий (б.а.).

вечеството познава реда на двуполносна конфронтация между Изтока и Запада, олицетворявана от противоборството на двата непримирими идеологически блока, взаимно отричащи се, но принудени да съжителстват и ръководени от двете най-силни във военно отношение в следвоенния период велики сили – САЩ и СССР. Това е конфронтация във всички проявления на материалната и духовната сфера – политическа, икономическа, социална, военно-стратегическа, културна, вкл. и личностно-психологическа.

С разпадането на социалистическия блок през 1989-1990 г. и особено с разрушаването през 1991 г. на Съветския съюз двуполносна конфронтация губи своя смисъл и своя *raison d'être*.^{*} Световният ред, установен след края на Втората световна война, престава да съществува. На негово място по необходимост – както природата, така и обществото не търпи празно пространство – се заражда и появява нов порядък, за да не възникне безпорядък, или, иначе казано, за да се внесе организираност във взаимодействието на иззявяващите се вече елементи на една нова действителност. Няма съмнение, че радикалните проблеми, настъпили през последните десетилетия на ХХ век, в Съветския съюз и в страните от Източна Европа, наред със съдбовното значение, което имат за народите от този регион, се отразяват чувствително и повлияват решително върху развитието на обществено-политическите процеси в целия свят. Това дава основание на президента на САЩ Джордж Буш - старши да обяви през 1990 г. раждането на нов световен ред, благодарение на който ще се установи: *“...свят, който носи в себе си съвсем реална перспектива за нов световен ред..., свят в който Обединените нации, преодолели безизходицата от времето на Студената война, са призвани да осъществят историческата визия на своите основатели. Свят, в който свободата и зачитането на човешките права намират своя дом във всички нации по света...”*¹⁴

Показателно е, че понятието нов световен ред за малко повече от десет години допринесе за преосмислянето на теории, които се смятаха за класически и които бяха издържали изпита-

^{*} основание за съществуване (фр.) (б.а.)

нието на времето в течение на няколко стотици години. По мнението на редица изследователи⁵ международните отношения след 1990 г. се нуждаят от дефиниране с едно комплексно понятие, което да ги обоснове и характеризира. За такава необходимост свидетелства и развитието на международното право, международните отношения и политическата история, при които винаги значителните качествени промени закономерно довеждат до поява на нови понятия. Така е, да си послужим само с два примера, след Първата световна война, когато възниква новия ред, свързан с пацифисткия идеализъм на Уудроу Уилсън и Обществото на народите, така е и след Втората световна война и победата на антихитлеристката коалиция над нацисткия режим на Адолф Хитлер, когато е създадена Организацията на обединените нации.

В периода след 1990 г. обстоятелствата, характеризиращи световното развитие, наподобяват предишни периоди на промяна в международната система, но основната разлика се състои в това, че за първи път се постига цялостно изменение на международните отношения без световен въоръжен катаклизъм. Като главни фактори, недопуснали възникването на унищожителен конфликт между двете суперсили – САЩ и СССР и техните съюзници, експертите, изследващи международните отношения, сочат ядрения паритет и взаимно гарантираното унищожение в случай на ядрена война, развитието на дипломацията и относителната равнопоставеност на силите на двата блока.

След 1990 г. Съединените щати постигат своите външнополитически приоритети, към които се бяха стремили повече от 45 години, а именно, ограничаване до минимум влиянието и елиминиране на техния основен конкурент – Съветския съюз и спечелване на Студената война; доминиране на международната сцена и налагане на американските ценности като водещи в съвременния свят. Постигайки своите външнополитически цели, САЩ решават, че трябва да поемат отговорността да бъдат лидер в международните отношения и в продължение само на едно десетилетие формулират основните идеи, имащи стойността на принципи, върху които почиват американските ангажименти към света⁶ – въплътени в три думи

- нов световен ред. От американска гледна точка международните отношения след деветдесетте години се осъществяват в контекста и в рамките на глобалното понятие нов световен ред.

Всъщност годините 1990-1991, когато се прокламира новият ред, действително са изпълнени със събития, влизащи в рязък дисонанс със съществуващото до този момент съотношение на силите и с постигнатото крехко равновесие на международната сцена. През това време Ирак напада и завладява Кувейт (август, 1990 г.); Ирак бива разгромен от международна коалиция със съгласието на ООН и под водачеството на САЩ, като по този начин суверенитетът на Кувейт е възстановен; започва процеса на разпадане на Югославия, който през декември 1991 г. е вече факт; Чехословакия се разделя на Чехия и Словакия; избухват и се задълбочават междуетнически конфликти, които в бивша Югославия приемат облика на гражданска война, подклаждана или усмирявана от външно влияние и фактори.

Неспокойно е не само в Европа. Началото на 90-те години е белязано с кръвави междусобици и локални войни, достигащи в отделни случаи до степента на геноцид: Руанда и Бурунди (1993-1994 г.), Източен Тимор (1999 г.), конфликтът в Близкия Изток и засилването на палестинската интифада; кризата в Сомалия (1992 г.); активизирането на международния тероризъм. Всички тези и други подобни критични развития в международните отношения говорят за настъпващи промени или за необходимост от промени в съществуващия световен ред.

Няма съмнение, че за да се приеме един ред, един установен порядък в международните отношения, където независимата държава е основен субект, необходимо е да се вземе отношение към суверенитета, този най-висш израз на независимостта и самостоятелността на субекта, с други думи – да се релативизира това свещено понятие в международното право, такова каквото то съществува до наши дни, или по-точно до 90-те години на XX век. Един от начините за тази релативизация е доброволният или насилственият отказ от суверенитета – изцяло или частично. Последното десетилетие на изминалия век свидетелства за прилагането и на двата подхода в съответствие с конюнктурата и преследваните цели. В същото време следва

дебело да се подчертае и да се открие като един сравнително нов и особено показателен елемент на съвременния международен ред – прилагането на пряката военна интервенция, мотивирана с хуманитарни съображения, свързани с наличието на геноцид, непредизвикани експанзия и агресия, груби нарушения на човешките права, заплахи за международния мир и сигурност, потъпкване на демокрацията и други подобни обстоятелства. Формално погледнато, при всички случаи въоръжената интервенция с хуманитарни цели представлява по смисъла на съвременното международно право намеса във вътрешните работи на друга или други суверенни държави.

По-голямата част от юристите-международници считат, че хуманитарната интервенция не следва бъде признавана за легитимна, поради три основни причини: първо, Уставът на ООН и съвременното международно право не предвиждат право на интервенция; второ, в практиката на държавите особено след 1945 г. могат да бъдат посочени само няколко случая на хуманитарна интервенция, дори според голяма част от анализаторите такива изобщо липсват; и трето, възможността за злоупотреба с подобно право, ако бъде признато, е толкова голяма, че поставя под съмнение необходимостта от неговото признаване. Като най-значими обикновено се сочат следните опасности от легитимирането на хуманитарната интервенция:

- Честите случаи на хуманитарна интервенция могат да доведат до нарушаването на международния правен ред.
- Хуманитарната интервенция създава възможност за пробив и преодоляване на забраната за употреба на сила.
- Хуманитарната интервенция, особено неоторизираната, намалява ролята на Съвета за сигурност на ООН и на самата организация в международния политически живот.
- Хуманитарната интервенция може да доведе до нестабилност в политическата система на по-слабо развитите държави.

- Хуманитарната интервенция винаги може да бъде използвана като средство от страна на по-силните срещу по-слабите държави.
- По мнението на повечето анализатори почти невъзможно е хуманитарната интервенция да бъде насочена срещу която и да е държава – постоянна членка на Съвета за сигурност на ООН, или срещу някоя от големите държави или техен съюзник (поради това е немислима евентуална хуманитарна интервенция в Чечня или в Кашмир, тъй като в първия случай са замесени интересите на постоянния член на Съвета за сигурност Русия, а във втория – тези на големи държави като Индия и Пакистан).
- Хуманитарната интервенция може да доведе до въвеждането на двойни стандарти – третиране на сходни случаи по различен начин.
- Най-голямата и най-често изтъкваната опасност е, ако се признае законността на хуманитарната интервенция, реално съществуват многобройни възможности за злоупотреба с подобно право. Имайки предвид историческата практика на държавите, в която са били използвани хуманитарни съображения, очевидно е, че доктрината за хуманитарна интервенция оставя твърде големи възможности за злоупотреба.

Поддържниците на възможността за нейната легитимност, повечето от които американски автори, привеждат редица правни и политически аргументи, по-важните от които са:

- Самият Устав на ООН съдържа разпоредби, които могат да бъдат правно основание за осъществяване на хуманитарна интервенция – такива са Член 1/3/, Член 55 и 56 от Устава, както и някои моменти от неговия Преамбул.
- Съществува морална необходимост за защита на човешките права и в този смисъл хуманитарната интервенция произтича и е оправдана в името на основните права и свободи на индивида. Общоприет е възгледът, че държавите черпят своята легитимност от волята на народа. Следователно, според някои анализатори суверенитетът

не е присъщ на държавите белег, а произтича от индивидуалните човешки права. За това когато суверенитетът влезе в конфликт с човешките права, последните ще имат приоритет. По този начин се закрепва върховенството на нормата на Член 1, ал. 3 по отношение на Член 2, ал. 4, а именно силата, използвана за защитата на основни човешки права и свободи не се разглежда като несъвместима с целите на ООН.

- Интервенцията е необходима в случаи на изключителни човешки страдания за запазването на легитимността на международния правов ред. С оглед на развитието на международното право и възможностите и ефективността на системата на ООН признаването на легитимността на хуманитарната интервенция като крайна мярка е възможно по-доброто решение в отделни ситуации. В противен случай е възможно да бъдат подкопани основни правни принципи, ако не и самата идея за справедливост и правосъдие. Съвременната система на международни отношения е изградена върху принципи, даващи приоритет на реда и стабилността, а не на справедливостта и правосъдието. Идеята за легитимността на хуманитарната интервенция изисква преценка на основни понятия в съвременния световен ред и доминиращата статоцентристка парадигма. Държавите би трябвало да започнат да дефинират отново в далеч по-широки рамки понятието за национален интерес, взимайки предвид взаимната връзка между явления като хуманитарните кризи и своята национална, политическа и икономическа сигурност. Националната сигурност вече не може да се свързва само с непосредствената военна заплаха, но и с транснационални екологични катастрофи, бежански потоци и други.
- Хуманитарната интервенция би могла да бъде оправдана като правило, което се прилага само в изключителни случаи, поради необходимостта да се причини вреда с цел да се предотврати по-голяма вреда (Emergency rule – doing wrong to correct greater wrongs*).

* Emergency rule – правило, което се прилага в спешни, неотложни случаи или изключителни ситуации и цели да предотврати причиняването на по-големи вреди (б.а.).

- Като положителна страна на хуманитарната интервенция се изтъква факта, че тя допринася за повишаване на спазването на човешките права в по-слабо развитите страни. Липсата на легитимна възможност за хуманитарна интервенция при наличието на престъпления като геноцид и други мащабни и системни нарушения на човешките права би подтиквало и насърчавало репресивните режими в техните действия и по този начин би засилвало вътрешната и регионалната нестабилност.
- Необходимост от развитие и прилагане на международното право в случаи на сериозни нарушения на човешките права, когато Съветът за сигурност на ООН е в невъзможност да предприеме действия или тези действия са неефективни. Подобни ситуации налагат намирането на решение, въпреки несъвършенствата на системата за колективна сигурност на ООН. Липсата на политическа воля сред държавите – постоянни членове на Съвета за сигурност става особено очевидна при кризата в Руанда. Независимо изследване на геноцида в тази страна, извършено по поръчка на Организацията за африканско единство, обвинява Съвета за сигурност на ООН и неговите членове, и в частност Съединените щати, че са имали възможността да предотвратят катастрофата, но не са го сторили, блокирайки по-ефективни интервенционни действия⁷

От всичко казано дотук може да се направи извода, че прилагането на хуманитарната интервенция може да бъде толерирано едва след внимателен и задълбочен анализ на редица предпоставки, позволяващи да се достигне до изработване на единни критерии, възприети от цялата международна общност или от възможно по-голямата част от нея. Смисълът на тези единни критерии е да предоставят основание и да дадат право за частично нарушаване на националния суверенитет чрез хуманитарната интервенция в името и защитата на най-висшите ценности на обществото. А до постигането на тази цел предсто-ят още много усилия и много време.

БЕЛЕЖКИ

- ¹ Борис Минковски, Създаването на постоянно действащ наказателен съд в Хага – нов етап от развитието на международните отношения, сп. “Международни отношения”, бр. 1/2003
- ² Annan, Kofi, Two Concepts of Sovereignty, “The Economist”, 18 September 1999. Online available from <http://www.un.org/Overview/SG/kaecon.htm>
- ³ В. В. Чубинский, Бисмарк, политическая биография, изд. “Мысль” Москва 1988 с. 66
- ⁴ Буш Дж. Старши, цит. по Зб. Бжежински, Изборът, “Обсидиан”, София 2004, с. 164
- ⁵ Вж. по въпроса Кисинджър, Хенри. *Дипломацията*. Труд, София; Бжежински, Збигнев, *Изборът*. Obsidian, София, 2004 г.; Фукуяма, Франсис. *Строежът на държавата, управление и световен ред през XXI век*. Obsidian, София, 2004 г.; Хънтингтън, Самуел. *Сблъсъкът на цивилизацията и преобразуване на световния ред*. Obsidian, София, 2002 г.
- ⁶ Зб. Бжежински, пос. съч. с.163
- ⁷ Organisation of African Unity July 2000, *Rwanda: The Preventable Genocide* [Online Available from <http://www.oau-oua.org/Document/iprep/report/Rwanda-e/EN-III-T.htm>]